Такі теплі, навіть гарячі дні…

Час повзе так поволі, наче безжурна черепаха. Повітря тремтить під вогнянно-ясними промінням сонця.

В саді, під тінистим деревом, сидить молода жінка і любується малим. А він бігає і бігає з місця на місце, качається по шовковій траві, ловить ріжнокольорових метеликів, трав’яних коників, що високо підстрибують біля його, наче граються з ним… Часом забіжить мале над озеро і цікавими очима слідить за хвилями, що раз у раз котяться до берега. Ах, як швидко воно росте. Обсмалилося наче африканець і тільки оченята горять, як дві горючі іскри. Таке мале, дороге циганятко.

Над вечір, коли починає злегка темніти, бере мама малого до себе на коліна, гладить шовкове волосся, отак ніжно-ніжно, качає в кріслі-гойдальці і співає йому давні колискові пісні. Вся ніжність, любов, смуток переходять на малого, він дивиться на маму довго-довго, переводить напівсонний погляд на озеро і так задивлений на воду, під ніжними звуками пісні, що пливуть з хворих грудей мами – засипає.

Кілька легеньких поцілунків матері і надходить солодкий, дитячий сон…

В такі хвилини вона наче успокоєна. Забуває про прикрі години, спомини, сідає на веранді і віддається мріям…

Так довго, а потім чути музику, що пливе так тихо, так успокоюючо, так м’яко. Це він, брат її, грає. Він для неї грає, не ворушить її з мрій – хиба, коли цілком знепритомніє, бере, як малу дитину і вводить у хату…

Сьогодні напрочуд гарна ніч. Давно вона не почувала себе такою розніженою.

Сивий туман пливе з ярів і обкутав собою озеро, аж ген до білого шляху і м’яко сунеться по землі. Розлилось місячне срібло по горах, виноградниках, садах. Ніжний аромат розходиться довкола – зідхають в зільниках перед домом – рожі, лілеї, мірти.

Але надто довго, вона не може спокійно сидіти. Спомини вертають з якоюсь силою, захована надія ворушиться у її душі, а з серця пливе і жаль, і недоспівані пісні.

Вони починають ятритись. Нічого, нічого не треба їй…

З кімнати, через відчинені вікна пливе мелодія успокоєння. Брат хоче загоїти рани, напоїти краплинами з чаші забуття…

Добрий він… Наче стара нянька піклується.

Звуки вальса пливуть так маєстатично, то знову летять шалено у вир життєвий, де стільки кривавих цяток, то спиняються в бігу наче утомлені і лагідно завмирають вдалині.

Вона проходжується і прислухається до всього. До шелесту і молитов дерев, до хлюпотіння хвиль озера, до сну дитини, до нашіптувань гір. Наче забувається, а потім дивиться на білий шлях, по той бік озера. Їй стає тяжко, тіло тремтить, нема чим дихати. Вона плаче, і падає в крісло.

Так сидить довгий час, а потім знову перед очима шлях, спогади – він… і тремтіння тіла, конвульсії…

У цім захованім куточку, де рідко можна подибати нараз велику отару людей, яких вона так не переносить, минає день за днем спокійно, і вона почуває себе ліпше. Еге, це певно нерви так розгулялись, бо вона ж здорова, цілком здорова.

Вона бере малого за ручку і йде під скелі, у виноградники, або над воду, сідає з малим у лодку і пливуть далеко, аж по той бік озера.

Але найчастіше йде до старого Жака у парк, в альтанку, яка має вигляд старої католицької каплиці.

Старий Жак ще досить жвавий. Він завсіди радо вітається, грається з малим і частує гостей своїх гарним вином.

Він швиденько витирає стіл, ставить склянки, пляшки, закуски. Він дуже, дуже радий дорогим гостям, вибігає з альтанки і вертає з пишним букетом рож. Це дарунок добродійці від Жака.

Його очи бігають швидко, лагідна усмішка грає на обличчю поморщенім, і ввесь він крутиться, рухається, не находить собі місця.

Він дивиться серйозно на добродійку і питає, як вона себе почуває тепер.

"О, любий мес’є Жаку, дякую, дуже гарно себе почуваю, між вашими садами, горами… Що? Мій брат казав? Ні, ні, я вже здорова, та я навіть не хвора була".

Мес’є Жак йде вперед і показує свої оранжереї, квітники обсаджені кактусами, пальмами, олеандрами.

Він пояснює все докладно, з любов’ю розповідає про отсе місце, отсей великий запущений напівсад, напівпарк.

Колись тут було незвичайно гарно – коли ще жили старі пани. Все пройшло – лишилась ще одна контеса, і Жак тепер сам всім порядкує: отсим старим, великим будинком – він і садівник, і сторож, і управитель.

І Жак з захопленням говорить про старі часи, коли ще його батько служив тут. А тепер не то. Коли приїздить часом контеса, Жак переміняється. Постава його робиться штивна наче у ляльки, нахилена вперед, зголені вуса, чорний фрак та рукавички і Жак готовий до послуг своїй пані.

Сухорлява дама мовчки вислухує рапортів старого управителя, хитає головою, запитає кілька слів, і знову слухає і хитає головою. А потім:

– Бувай здоров, любий Жаку!

– Найнизший слуга контеси!

І Жак з пошаною цілує руку графині. По такій візиті, проходить рік, пів, коли пані приїздить на пару днів.

А Жак знову стає з управителя садівником і сторожем.

Коли надвечір гірське око перестає сильно моргати і успокоюється, а криваво-золоті плями пересуваються швидко по шпилях гір і зникають в вечірніх туманах, коли виноградники і трава набираються теплої, м’якої роси, коли чим далі концерт монотонний мешканців озера стихає, і коли по той бік води миготять світла в кам’яних хатах – вона бере кілька найкращих пурпурно-червоних, ароматних рож і йде до озера.

В такі хвилини вона молиться до Неба, до зірок, до нічного срібла, розлитого по горах, деревах, траві, до вогнів, що палають здалека, до подиху нічного, до цілої Природи.

Сідає в лодку і пливе по хвилях. Вода облизує боки лодки і щось хлюпоче. Їй здається, що довкола, не вода, а пустиня, або запущене кладовище, на якім стоять плакучі берези, верби, тополі.

Або ні. Їй здається, що це велика-велика пустиня в нічну добу, освітлена космічними тілами. Пустиня, по якій йде людина, яка шукає щастя для себе. Нехай йде. Пустиня велика, широка. Людина блукатиме, шукаючи вічних тайн душі, загадкових сфінксів, яким довіряє свою душу, свою надію…

Людина йтиме довго; піде і руками своїми, твердими, ловитиме мряку, повітря, тумани. Вона, утомлена, йтиме щораз дальше, в ніч ясну по широкій пустині.

А сфінкси стоятимуть тут же близько неї, але вона їх не догляне, і коли врешті цілком знесилена, але ще з краплинами надії йтиме ще дальше, то від спраги побачить може тільки фата-моргану… – "Я кидаю пурпурно-ароматні рожі у ясну, срібну пустиню – йому кидаю! І доки цвістимуть у моїх садах ароматні квіти, цілуватиму їх і посилати йому, мому коханому!"

"Прийміть ці квіти і запах їх, ви духи, боги нічного дозвілля, ви заховані сфінкси. Ви чуєте пісню мою?

Занесіть йому і дайте напитись аромату отсього, з якого і я пила гарячими устами. Скажіть, нашептайте йому, що я кожної такої літньої ночі, посилаю йому дарунки-вінки сплетені з рож пурпурних, аромату кохання і смутку болючого.

Ночами цілими виглядаю його, співаю тихо пісні кохання на прихід його.

О, ніч благословенна, свята! В твої обійми віддаю всю свою надію, любов, всю пісню молодості моєї!.."

Цілий ряд днів гарячих, осліплюючих… і повітря хвилює перед очима. Перелітають мушки, метелики, повилазили на розпечене каміння зелені ящірки і ліниво дрімають на сонці.

В сліпучо-білий день, наче все заснуло. Хлоп’я грається і щебече до старого Цезаря, чорної, кудлатої собаки. Тягне за вуха і регочеться, коли Цезар великодушно жмурить очи, ляскає язиком і махає хвостом.

Стежкою, яка біжить з садів до озера йде старий мес’є Жак з братом. Вони їй кланяються. Певно пробували вина старого, бо оба сперечаються. Мес’є Жак йде до добродійки, щоби висказати свій жаль, на мес’є, який так насміхається над його переконаннями і не вірить йому.

Вона сміється і успокоює Жака. Се певно жарти, хто ж би смів не вірити мес’є Жаку?

Так, так. Се ж відомо, що його пани, графи, правдиві графи, а отсей старий будинок, це гніздо графське. От прошу, прошу піти з ним, з Жаком і він покаже, які там скарби, яка слава захована в цім домі. Правда, цього не видко знадвору, а й часи тепер перемінились.

І старий Жак держить цілу промову про старих графів, контес, про часи Великої Революції, про страшні події, які мали місце перед десятками і десятками літ.

Жак запрошує подивитись. Нікому він сього не зробить, а от для добродійки яка так його розуміє, він хоче зробити приємність…

Через квітники, виноградники Жак веде гостей до старого будинку-палати.

Кам’яні сходи. Коридор, двері і двері.

Жак наче довіряє якусь тайну, про яку тільки він знає.

Сама старовина. Дубові, старої роботи шафи-креденси, старі фаянсові фігури, мідні хрести, напівчорні портьєри. Чути давню вогкість.

Симетрично розставлені фотелі, столики, шафи. Перед великими дзеркалами статуетки Венер, Амурчиків, Бахусів.

В великих, позолочених рамах висять портрети старих матрон-контес, ґрафів. В чорних, червоних, зелених плащах з нашивками коло шиї і на зарукавках.

Добрий Жак з захопленням пояснює їх генеальогію.

От старої роботи канделябри, дорогі гаптування, килими і подушки східньої роботи, ящики виложені слоновою костю, вази з рисунками азійських народів, годинники середньовічних мудровань.

Жак перескакує з місця на місце, наче хотів би за одним разом все показати, розказати про кожну річ окремо.

А от, прошу, що це за портрет! Правда? Яка постава, сила, смілість. Се славний граф, який згинув в часі Революції, коли не хотів поступитись юрбі. Ах, які то були страшні часи!

І любий мес’є Жак малює часи Революції. Се були часи! Се були часи Чорта – коли юрба під його властю і проводом руйнувала все, що було панське. Вбивали на вулицях, вривались в палати вельможних панів, мучили їх на смерть, знущались з їх дочок і дам, а потім пускали все з димом, а добро пропивати по шинках!

Жак, з якоюсь злістю говорить про ту юрбу, про червоних чортів. Наче і його батьків спіткала та сама доля, що і магнатів.

Жак має ще і ще охоту показувати старі меблі, матерії – от бібліотека, за склом в великих шафах лежать спокійно в шкіряних оправах книги – од мініятюрних до великих фоліантів. Давні видання, з яких йде запах вогкості і старого збутвілого паперу.

Це все мало свідчити в очах Жака про славу старих ґрафів.

Ах, симпатичний, любий мес’є Жаку!

І як би не те, що одного дня, вона зустріла людину, з якою ніяк не бажала зустрічатись, яка завдала їй стільки тяжких хвилин, яка була одною з тих істот, що стають іншим на дорозі, то вона – жила б трохи спокійніше, з дитиною, разом з братом, чекаючи з болючою надією на поворот Романа.

Чекала б серед цеї святої тиші, садів, виноградників і скель.

Вона не помилилась. Се був він, отся звіряча усмішка, самовпевнені рухи, гидотний погляд, ніби погляд хижака, що чигає на здобич. Що робить він тут, серед цієї тихої околиці? Шукає жертв, здобутків?

Вона пригадує собі… а, ті прикрі спомини. Вона вже тоді все зрозуміла І відчула. Усмішки публіки, її лукаві погляди, смакування, хитання головами. І їй треба було великої сили, щоби видобути з себе кілька слів.

А потім її вже не обходив світ. Що їй до його, його вірувань, справедливості, етики.

Вона знала тільки одно, що стоїть коло свого Романа і більш нічого. Ні шепіт, ні шелест паперів, ні телячі похитування головами, ні обвинувачення.

На хвилину вона опритомніла, коли прочитано присуд. Останній поцілунок на устах коханого і, як каже брат її, вона попала в гарячку. Може, це і так…

Вона пригадувала… Насмішки і уїдливі докори, які виявляла отара людей, по присуді. Отсі сами люди, для яких він прагнув краси, кращих

думок і свіжості – раділи з цього, що його позбавлено свободи. А найбільше вдоволення розливалось у шановного доктора, сторожа громадської моралі і етики.

За кілька гарячих виступів, за кілька нових думок – громада карає помстою сліпою, під проводом старих дідів думки.

"Публіко весела, вдоволена! Ти, що бажаєш насолод, ігрищ, що вічно біжиш, як хвилі моря під вітром. Біжи як нічні мухи до вогню! Нехай кермують тобою ті, що уміють морально випивати з тебе пожиточні соки. Нехай поганяють тобою, це їх право, закон, їх воля, бажання. Нехай так давлять тебе, щоби кров капала з твоїх тіл, щоби ти не знала і не мала ні дня, ні години спокою, щоби моральні, фізичні батоги і нагаї свистіли вічно над твоїми хребтами, навіть в ті дні, коли ти п’яна і розбещена, забуваєшся на хвилину і звертаєш не туди, де тобі приказано, гни спину так довго, аж коли упадеш напівмертвою і тоді затуманеними очима побачиш себе у своїх власних очах.

А поки що… бажай, вимагай батогів, моралі"…

"Брате, – говорить вона, в гарячці, лежачи при відчинених вікнах, – ти бачив, коли от з цеї високої скелі, що там за виноградниками – гори? Ні? О, яка шкода! І я не бачила, а я думала, що ти мені розкажеш. Мені казали, що там така небесна краса, яку тут у долинах ніхто не побачить. Там і сонце інакше сходить і заходить, і вітер холодний віє інакше, а гори білі, білі обсипані перлами, пурпурою і золотом. Там в нічну годину, духи гірські і гноми, взявшись за руки, виходять з підземелля, щоби подивитись на отсе царство краси; їх часом можна застати в нічну пору, як сидять на гострих, діямантових шпилях ледників і про віщось гомонять. Або йдуть по стрімких скелях і розбивають їх золотими молотками на дрібні шматочки; шматки скель котяться в долину з гуркотом, свистом і скочуються аж до осель, а гноми дуже радіють з цього."

"Еге, – так кажуть деякі гірняки, – коли ніч зустрічається з днем, то тоді найбільше і найкраще капає з голів гір – пурпура".

"Що я кажу тобі? Ага, я зустріла недавно, а ні, я бачила мумію, яка мене хотіла налякати. Я бачила тінь чоловіка, що крадькома наближалась до мене, але я не обернулась.

Романе, ти чуєш мене? Я простягаю руки до тебе, щоби обняти тебе. І чи ти ще довго стоятимеш так далеко від мене, я ж не можу досягти тебе.

А отсей чоловік сміється так погано до мене, в той час, коли я гартую мій біль, коли я задержую віддих у грудях, щоби зміцнити надію свою, на поворот твій – га? Се ти? Так, так. Я вже йду спочити. Я, знаєш, зустріла того, що стояв на сторожі громадської моралі…"

Вона лежить ще і дивиться на свого малого і вогкими, запалими очима цілує здалека свою дитину.

Брат виходить, то знову заходить, ставить лікарства і доглядає за малим. Вона хоче йому сказати: "Мій добрий брате, як вимучила я тебе своїм життям".

Так, вона хоче йому отсе сказати, бо більше не знає. Але уста не вимовляють слів, бліді, лице гарячкою налите, і тіло горить. Мале щось щебече мамі, заглядає в очи затуманені, тягне за руку і дивиться на маму і дивується, чому вона нічого не говорить до його.

А потім підходить дядько, дає ласощів і тихо, тремтяче цілує малого, а воно здивованими очима дивиться то на маму, то на дядька, то на ласощі.

"Коли стихає весняна пісня і під тягарем понурих думок, з глибини душі проривається кілька напівчутних акордів – коли пориви і захват

молодих літ леденіють і настають огидні дні животіння, а все, що раніше видавалось прегарним, чудовим, солодким, тратить поволі свою принаду і вартість, а на зустріч віє холодом і жорстокістю – я згадую тебе!

Я згадую тебе і тоді, коли чую силу боротьби, коли руки мої нервово тримають дитину нашу, щоби я могла цілувати її головку, оченята, в яких я тебе там бачу.

Я згадую тебе і в дні погідні, в дні відпочинку. Що робиш ти, мій укоханий, дорогий? Коли настане хвилина, в якій я зможу віддати тобі нашу дитину, і пригорнути хоча б ще раз до грудей своїх?

Я плачу. Я співаю тобі, коли заколисую дитину до сну солодкого. Як лагідно, як цікаво, як невинно дивляться очи її на свою маму. Романе, Романе!

Я тут далеко – і згадую тебе кожної хвилини, кожної місячної ночі – і шлю тобі мій привіт – мій смуток і жаль. Ти певно відчуваєш, мій смуток, бо мені стає легше, по таких сумних поздоровленнях.

Здоровлю тебе ще раз і ще раз – з сеї хатини під скелями, над великим зеленим озером, разом з горами, квітками, разом з нашою дитиною.

Вона дивиться мені так ніжно в очи і кладе свою головку мені на коліна. Я знову плачу, бо не можу, не в силі переносить таких днів.

Цитьте, ви там на шляхах, нехай панує свята тиша. Нехай притихає гамір, прокльони, і нехай пливе аромат з садів і трав і наближаються вечірні мелодії.

Нехай пливе Вечірня Симфонія над отсим тихим, захованим шматочком землі.

Я благословляю тебе. Душа моя при тобі. Думки мої розсипались, як дороге намисто на шляху перловім, думки мої, швидкі як блискавиці, думки мої утомлені і спочивають, наче поснули.

Дорога моя тверда і біла – ховається в туманах..."